

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNI O‘QITISHDA FANLARARO ALOQADORLIKNI TA‘MINLASH TIZIMI VA USULLARI

Alimov Elyor Kuriya o‘g‘li

Ellikqal‘a tumani 27-maktab tarix fani o‘qituvchisi

E-mail: elyoralimov5@gmail.com

ANNOTATSIYA

maqolada umumta‘lim maktablarida tarix, til va adabiyot darslarini bir-biriga bog‘lab, fanlararo aloqadorlikda o‘qitish, integratsion yondashish orqali mustaqil fikrlashga o‘rgatishning muhim omili, ya‘ni ijtimoiy fanlarini bir biriga bog‘lab, solishtirish o‘qitish haqida fikr yuritiladi. Unda o‘quvchilarning ilmiy xabardorlik kompetensiyalarini rivojlantirish natijada bo‘lg‘usi tarix o‘quvchilarini mustaqil, mantiqiy fikrlashga, tarixiy faktlar bilan ishlash va bu jarayonda mavzuga doir tarixiy badiiy asarlardan foydalanish masalalari bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: kasbga tayyorlash, integratsiya, tarixiy fakt, badiiy to‘qima, uydirma ma‘lumot, solishtirish, qiyoslash, umumlashtirish, aslini aniqlash, ajratish

SYSTEM AND METHODS OF ENSURING INTERDISCIPLINARY INVOLVEMENT IN THE TEACHING OF SOCIAL AND HUMANITARIAN SCIENCES

ABSTRACT

The article discusses the idea of an integrated approach to the teaching of historical science, that is, comparative teaching linking the disciplines of fiction and history. It presents historical facts and fiction, as well as satellite data for the development of students' scientific competencies. As a result, the issues of independent, logical thinking of future readers of history, work with historical facts and the use of historical works of art on this topic are discussed.

Keywords: integration, historical fact, artistic fabric, fictional information, comparison, comparison, generalization, original definition, separation.

KIRISH

Fanlararo aloqadorlikni ta‘minlashda maktab ta‘limida o‘qitilayotgan barcha ijtimoiy-gumanitar fanlarning o‘zaro bog‘liq nuqtalarini aniqlab olish, masalan, tarix o‘quv fanini boshqa fanlar bilan integrativ yondashuv asosida o‘qitish muayyan tarixiy shaxs haqida aniq, obrazli tasavvur uyg‘otish imkonini beradi. Mazkur yondashuvning

asosi bo'lgan ta'lim integratsiyasi mazmunning turli tarkibiy qismlari, ta'lim sohalari va muassasalari, shuningdek sub'ektlarning birlashishi va birlashishi jarayoni sifatida namoyon bo'ladi. Pedagogik integratsiya V. Bezrukova asarlarida yaxshi ochib berilgan¹. Umuman, integratsiya – axborot, bilim, fanlar o'rtasidagi aloqalarni o'rnatishning umumiy va ko'p qirrali jarayoni hamda ularning yaxlitligini ta'minlash va dialektik birlikdagi barcha tarkibiy qismlarni qamrab olgan yagona tuzilma hisoblanadi.

Umumiy ilmiy hodisa sifatida integratsiya tushunchasining mazmuni haqida batafsilroq to'xtalamiz. Fransuz dan "integratsiya". integratsiya – qo'shilish, ishtirok etish, ingrash; latdan. integratsiya-tiklash, to'ldirish, integer-butundan kiritgan. Matematikada "integral" atamasi va keyinchalik "integratsiya" tushunchasi sifatida qo'llana boshlandi. Bir qator gumanitar fanlar: tarix, falsafa, sotsiologiya, psixologiya, pedagogika va boshqalarda foydalanila boshladi. Shuning uchun integratsiyani murakkab fanlararo ilmiy tushuncha sifatida ko'rib chiqish mumkin. Turli xil nuqtai nazarlarni umumlashtirib, "integratsiya" dan xulosa qilishimiz mumkin. Falsafiy nuqtai nazar bilan bog'liq bo'lgan rivojlanish jarayoni sifatida ham tushuniladi. Bir hil komponentlar (maqsadlar, tarkib, usullar, vositalar, shakllari, tili, o'quv predmetlari, metodlari, g'oyalari va boshqalar.). S.Bezrukova ta'biri bilan aytganda, integratsiya – ob'ektlarning o'zaro munosabati va o'zaro ta'siri shakllaridan biri va nazariya va amaliyotdagi hodisalar, ularning asl tabiiy yaxlitligini tiklash. SHu bilan birga, integratsiya bir vaqtning o'zida prinsip, jarayon sifatida ishlaydi, ob'ektlarning o'zaro bog'lanishi natijasi, bu esa polifunksionalligini ko'rsatadi². Integratsiyaning pedagogik mohiyati N. K. Chapaev asarlarida chuqur ochib berilgan bo'lib, uni rivojlanish jarayoni va natijasi deb hisoblaydi, integrativ pedagogik faoliyat sharoitida ko'p o'Ichovli inson yaxlitligini shakllantirish va shakllantirish³.

A. Larionova, N. K. Chapaev integrallashgan pedagogik faoliyat pedagogik faoliyatning o'ziga xos turi sifatida, davomida ta'lim nazariyasi va amaliyotining qaysi muayyan integrativ vazifalari aktuallashtiriladi⁴ (bilish predmetini kengaytirish, rivojlantirish tafakkurning konsepsiyasi va sxolastikasi, shakllanishi shaxs sub'ektivligi, moslashuvchan ko'p darajali professionalni tashkil etish, ta'lim va boshqalar.). Pedagogik integratsiya maqsadlar birligini ifodalashning eng yuqori shakli sifatida, tamoyillari, mazmuni, tashkil etish shakllari sifatida kattalashtirilgan holatda

¹ Безрукова, В. С. Интеграционные процессы в педагогической теории и практике / В.С. Безрукова. – Екатеринбург, 1994. – 152 с.

² Безрукова, В. С. Интеграционные процессы в педагогической теории и практике / В.С. Безрукова. – Екатеринбург, 1994. – 152 с.

³ Чапаев, Н. К. Педагогическая интеграция: методология, теория, технология / Н. К. Чапаев. – Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та; Кемерово: Изд-во Кемер. гос. проф.-пед. колледжа, 2005. – 325 с.

⁴ Ларионова, И.А. Интегративные тенденции в профессиональной подготовке специалистов социальной сферы: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.08 / Ирина Анатольевна Ларионова. – М.: 2009. – 42с. 135.

yaratish ta'lim jarayonining turli tarkibiy qismlarining o'zaro bog'lanishiga asoslangan pedagogik birliklardir.

M.Berulava ta'lim mazmunini integratsiyalashuvda "o'quvchilar bilimlarining izchilligi va zichligi oshishi bilan birga uning tarkibiy elementlarining o'zaro ta'siri jarayoni va natijasi" degan ma'noni anglatadi¹. Biz M.Berulavaning metodologik nuqtai nazardan biz tekshirayotgan ta'lim mazmunini integratsiya qilish muammosi "umumiy ilmiy tizimli yondashuv asosida" ko'rib chiqilishi kerak degan fikriga qo'shilish mumkin. So'nggi paytlarda didaktik muammolarni o'rganishda kengroq huquqlarga ega bo'lmoqda. "Ushbu yondashuv tizimlarning umumiy uslubiy tahlili bilan bog'liq, ko'pgina mualliflar tizimning asosiy, o'ziga xos xususiyati sifatida integral fazilatlarining mavjudligini ko'rsatadilar."Tizimli yondashuvning mohiyati shundan iboratki, ta'lim mazmunining integrallashuvi bu o'zaro bog'liq elementlar tizimi sifatida uning integral xarakteristikasi sifatida tushuniladi.

Tarix fani raqamlar orqali matematikaga, shuningdek, joy, makon nuqtai nazaridan geografiya va boshqa fanlarga bevosita aloqador. SHu o'rnida tarix o'qitishni adabiyot bilan integratsiya qilish maqsadga muvofiq bo'lishini ta'kidlamochimiz. Tariximizning deyarli barcha bosqichlariga doir tarixiy asarlar mavjud. Tarixiy asarlar o'z davrining muhim tarixiy ma'lumotlarini ham o'zida aks ettirishini inobatga olib bunday badiiy asarlarni tarix darslariga bog'lash va o'quvchilarni mustaqil mushohada qilishga o'rgatish yaxshi samara beradi. O'quvchilar tarixiy haqiqatni uydurma yoki badiiy to'qimadan ajratib olishni o'rganadi. Bu ularning kelajakda yaxshi tarixchi bo'lishiga yordam beradi va ta'lim jarayonini qiziqarli, har tomonlama foydali bo'lishini ta'minlaydi. ta'limning kasbiy yo'nalishini hisobga olgan holda o'quv jarayonini tashkil etishga imkon beradigan, shuningdek o'quvchining shaxsiyati, qiziqishlari, moyilligi va qobiliyatiga e'tibor qaratadigan ta'lim texnologiyalaridan foydalanishdan iborat².

Integrativ yondashuv, fanlararo aloqadorlikni ta'minlash tizimini ishlab chiqish, uni amalga oshirish mexanizmi, moduli ishlab chiqilishi maqsadga muvofiqdir.

Integratsiyalashgan dars natijalari o'qituvchilarning ijodiy fanlari rivojida namoyon bo'ladi. Fanlararo integratsiya necha o'quv predmetining bir-biriga taalluqli sohalarini ko'rsatish emas, balki integratsiyalab o'qitish orqali o'quvchilarga atrofimizdagi dunyoning yaxlitligi haqida tasavvur berishdir. Olimlarning ta'kidlashicha, integratsiya o'quvchi dunyoqarashini shakllantirishni tezlashtiradi.

Integratsiyaning quyidagi darajalarini belgilash mumkin.

¹ Берулава, М.Н. Теоретические основы интеграции образования / М.Н. Берулава. – М.: Изд-во Совершенство, 1998. – 192 с.

² Клёнова А.В. Интегрированный урок. Волгоград : Учитель, 2009,С 16-17.

1. Tematik (mavzuiy) integratsiya.
2. Muammoli integratsiya.
3. Konseptual integratsiya.
4. Nazariy integratsiya.

Mavzuiy integratsiyada ikki uch xil predmet bitta mavzuni ochib beradi. Bu darajani illyustrativ – tavsifiy deb atash mumkin. Bitta muammoli har xil predmet imkoniyatlari bilan echish, muammoli integratsiya bo‘ladi. Konseptual integratsiyada har xil o‘quv predmetlarining vosita va uslublari yordamida bitta konsepsiya ko‘rib chiqiladi. Har xil nazariyalarning o‘zaro falsafiy singishi nazariy integratsiya hisoblanadi. Misol uchun AKTni bog‘lash. Integratsiyalash AKT vositalari yordamida nazariy ma‘lumot yoki kerakli slaydlar namoyishi o‘tkaziladi. Mavzularni o‘tayotganda fanlararo uyg‘unlik ko‘zga tashlanadi.

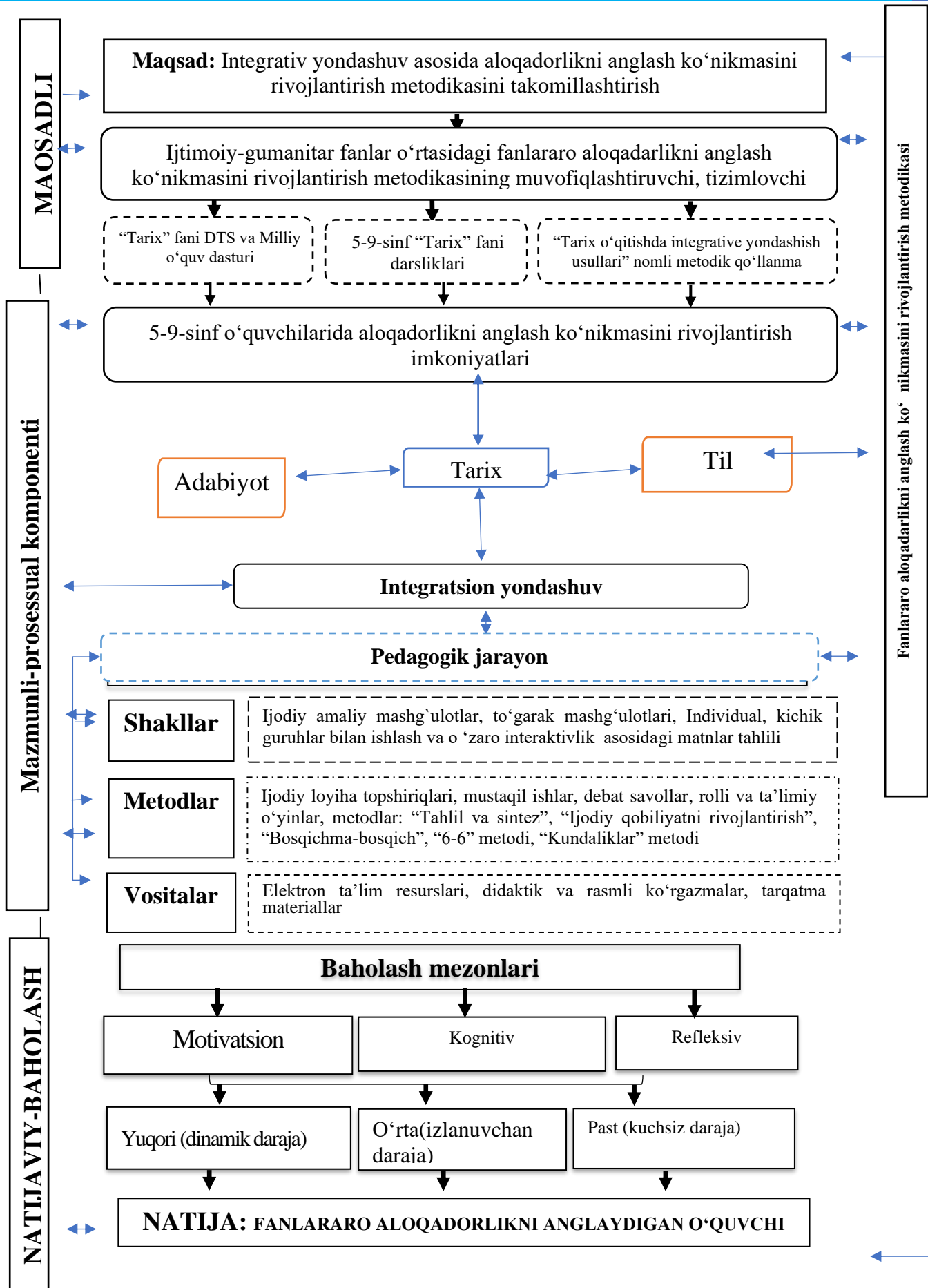
Ta‘lim tizimi oldida o‘quvchilar axborot olish va qayta ishlash madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish vazifalari turibdi. Bu jarayonning muvofaqiyatli kechishida o‘qituvchining o‘zi maslahatchi, yo‘l-yo‘riq ko‘rsatuvchi, o‘quv jarayonining ko‘rsatuvchi, o‘quv jarayonining boshqaruvchisiga aylanib boradi. O‘qituvchi axborot manbai, tarqatuvchi funktsiyalarini axborot texnologiyalari zimmasiga yuklaydi.

Bunda bosh masala bilimlar olamiga kirish, bu olamning resurslaridan foydalanish va o‘zlashtirishga bog‘lanib qoladi. O‘qituvchi axborot ummonida yangicha qoidalarni o‘rganishi, barcha o‘quv fanlari kesimida axborot olishi, uni qayta ishlay olishi zarur bo‘ladi.

Integratsiyalashtirilgan darslar bolalar dunyoqarashida bir butunlikni, voqealar uzviyligini tushunishini tabiatan anglab etishga o‘rgatadi. Shuni alohida hisobga olish kerakki, maktablardagi 5-9-sinflarda darslarning integratsion bog‘lanishlari ilmiy jihatdan kam ishlab chiqilgan. Mavjud turli fiklar va qarashlar esa bir-biriga zid va uzviy bo‘lmaganligi sababli integratsiya muammosi hamon olishlarimiz o‘rtasida bahsli masalalardan biri bo‘lib qolmoqda.

O‘qitish jarayonida integratsiyani qo‘llash nazariyasi taraqqiyoti ilmiy pedagogik tushunchalar rivoji, asosiy va muhim ahamiyatga ega. Integratsiya differensiya bilan uzviy bog‘liqdir. Bu uzviylik o‘quvchilarda olayotgan bilimlarini anglashga bo‘lgan intilishlar tizimini barpo qilishlarida yaqqol namoyon bo‘ladi.

Mazkur mulohazalardan kelib chiqib, tadqiqotimiz doirasida fanlararo aloqadarlik asosida 5-9-sinf o‘quvchilarida aloqadorlikni anglash kompetensiyani rivojlantirish metodikasini takomillashtirish modeli komponentlarining o‘zaro integrativ xossalari barqaror va izchil hisobga olish asosida takomillashtirilgan (1-rasmga qarang).

2.1-rasm. Fanlararo aloqadorlikni anglash ko'nikmasini rivojlantirish modeli

Mazkur model 5-9-sinf o'quvchilarda fanlararo aloqadorlikni anglash ko'nikmasini rivojlantiradi. Uning komponentlaridan strategik maqsadning to'g'ri qo'yilishi ish samaradorligining oshirilishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Maqsadli komponent. Model elementining tuzilish strukturasi o'rganilayotgan jarayonning asosiy komponenti bo'lgan maqsad-o'quvchilarning o'quv faoliyatini samarali tashkil erish orqali yozma nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltiriladi. Ushbu maqsadni amalga oshirish, o'zining me'yoriy-huquqiy asosiga ega bo'lib, me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalar doirasida zarur vazifalar amalga oshirib borildi. Maqsadli komponentda ijtimoiy zarurat sifatida belgilangan me'yoriy-huquqiy asoslardan kelib chiqib, o'quvchilarni ona tili darslarida o'quv faoliyatini samarali tashkil etish orqali yozma nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirildi.

Mazmunli-prosessual komponentida 5-9- sinf o'quvchilarining aloqadorlikni anglash ko'nikmasini rivojlantirish – tarix fani yuzasidan ta'limiy yondashuvlar, mexanizmi, metodikasi va baholash mezonlari asosida amalga oshirish hamda o'quvchilarning farqlash ko'nikmasini rivojlantirish bosqichlari nazarda turilgan.

Natijaviy-baholash komponenti. Komponent yondashuv ta'lim maqsadlarini belgilashning umumiy tamoyillari, ta'lim mazmunini tanlash, ta'lim jarayonini tashkil qilish va ta'lim natijalarini baholash yig'indisidir. Natijaviy baholash komponenti o'quvchilarning yozma nutqiy kompetensiyasini rivojlanganligini baholash mezonlari va natijalaridan iborat. 5-9-sinf o'quvchilarining aloqadorlikni anglashni rivojlanganligi "yuqori", "o'rta", "past" darajalari bo'yicha baholandi.

2-jadval

Baholash mezon va ko'rsatkichlar

Mezonlar	Mazmun va mohiyati
Motivatsion	o'qish, tushunish, qiyoslash, bog'lay olish
Kognitiv	matn va matndan tashqaridagi ma'lumotlarni mavzuga bog'lay olish, matn osti ma'nolarni kalit so'zlar asosida aniqlash
Refleksiv	ma'lumotlar almashish, qayta ishlash, xulosa, qaror chiqarish, mantiqiy fikrlash, anglash, mushohada qilish va amalga qo'llash

Tadqiqotimiz doirasida amalga oshirilgan kuzatuv, empirik o'rganish va tahlillarimiz mazkur model quyidagi o'zaro bog'liq funksiyalarni bosqichma-bosqich integratsiyalash orqali amalga oshirilganda samarali bo'ladi degan xulosaga kelish imkonini berdi:

- fanlararo aloqadorlik asosida nutqiy kompetensiyani hosil qiluvchi, fikrlashga undaydigan pragmatik o'quv topshiriqlar tizimini ishlab chiqish;

- turli uslubdagi matnlardan, o'quv materiallaridan foydalangan holda fanlararo aloqadorlik asosida nutqiy kompetensiyani oshiruvchi topshiriqlar ishlab chiqish;

- turli nutq vaziyatiga mos matnlardan foydalanilganda fikrlashga yo'naltiruvchi savol va topshiriqlar o'quvchilarda matn va matndan tashqaridagi ma'lumotlarni mavzuga bog'lay olish, matn osti ma'nolarni kalit so'zlar asosida aniqlash ko'nikmalariga ega bo'lishda nutqiy kompetensiyani rivojlantiruvchi o'quv topshiriqlari ishlab chiqish va amaliyotda foydalanish;

- Tarix mashg'ulotlarida zarur kompetensiyani rivojlantirishda fanlararo aloqadorlikdan foydalanish bo'yicha metod, usul va texnologiyalarni taklif qilish.

Bu uslubda o'quv jarayoni aniq maqsadga yo'naltirilgan faoliyatni tashkil etish asosida amalga oshiriladi.

O'qitish bosqichlari:

- o'quvchining o'quv mazmuni va maqsadlarini faollashtirish;
- faoliyatning maqsadga yo'naltirilgan asoslari sxemasini va boshqa fanlar bilan integratsiyalash bosqichlarini anglash:

- bajarish uslubi ko'rsatilmagan holda, taklif etiladigan aniq faoliyat namunasi;
- faoliyatni to'g'ri bajarishni to'liq va mukammal ko'rsatilishi;
- olingan bilimlar asosida o'quvchi tomonidan faoliyatning maqsadga yo'naltirilgan asoslarini mustaqil yaratilishi.

- tashqi shakl ko'rinishidagi faoliyat (model, sxema, chizmalar);
- faoliyatni tashqi nutqiy umumlashtirish;
- ichki nutq darajasida faoliyatni umumlashtirish;
- faoliyatni interiorizatsiyalash – ichki rejali aqliy bajarish faoliyatiga o'tish.

Afzalliklari:

- o'qitish jarayonini individuallashtirish va integratsiyalash;
- namunalarni ko'rsatish hisobiga uquv va malakalarni shakllantirish vaqtini kamaytirish;

- algoritmlashtirish va integratsiyalash hisobiga faoliyatni yuqori darajada avtomatlashtirish;

- faoliyat sifatini individual nazorat qilish imkoniyati;

- o'qitish uslubiyotini tezkor to'g'rilash, tuzatish.

Kamchiliklari:

- nazariy bilimlarni o'zlashtirish imkoniyatining cheklanganligi;
- uslubiy yordam ko'rsatishning murakkabligi;
- ijodiy faoliyat bo'yicha fikran va rivojlanlantiruvchi qobiliyatga ega bo'lish imkoniyatini zarurligi.

Uslubning maqsadi: o'quvchilarda muammoning mohiyatini aniqlash, o'z fikrlarini aniq bayon qilish, uni amalga oshirish ko'nikmalarini shakllantirish.

O'tkazish tartibi: masala yechimining alternativ variantlarini jadval ko'rinishida ro'yxati tuzilib, ushbu yechimlarning bir-biriga yaqinlari, mantiqan o'xshashlari va ular o'rtasidagi bog'lanishlar aniqlanadi, umumlashtirilib turli yangi variantlar hosil qilinadi. Masalan: guruhlardan birining bajargan topshirig'i taxminan quyidagicha bo'lishi mumkin:

Topshiriq: tarixiy ma'lumot manbasini aniqlang.

• **kichik guruhlarda** bir-biriga yaqin, mantiqan o'xshash va bog'lanishli nazariy ma'lumotlar jadval ko'rinishida ketma-ketlikka keltiriladi;

• **umumlashtiriladi;**

• **o'quvchilar tomonidan ketma-ketlikda umumlashtirilgan ma'lumotlar asosida ma'lumotning tarkibini o'rganishga doir mustaqil ishlar bajariladi. Taqdimot o'tkaziladi.**

“Kundaliklar” metodi – ma'lum vaqt oralig'ida guruhning har bir a'zosi tomonidan tug'ilgan g'oyalari yozib boriladi va ular guruhda tahlil qilinib, bitta o'rtacha fikrga kelinadi.

Metodning maqsadi: o'quvchilarda yakka va jamoaviy ijodiy faoliyat ko'nikmalarini, shuningdek, ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish, turli shakldagi ijodiy faoliyatni egallash malakalarini integrativ hosil qilish.

O'tkazish tartibi:

birinchi bosqich: guruhning har bir ishtirokchisi yakka holda ishlash uchun o'qituvchi tomonidan tayyorlab kelingan tarqatma materiallardan birini tanlab oladi. Tarqatma materialda mavzu yuzasidan tayanch tushunchalarning nomi yozilgan. Tinglovchi yakka tartibda tayanch tushunchalar haqida bilganlarini jadval ko'rinishida shakllantiradilar.

ikkinchi bosqich: o'quvchilar yakka tartibda mavzuga doir tayanch tushunchalar ishtirokida kundalik faoliyatlarini og'zaki va yozma tarzda ifodalaydilar. Mazkur vazifa jamoaviy tarzda ham amalga oshirilishi mumkin[.]

uchinchi bosqich: o'quvchilarning mavzuni o'zlashtirganlik darajasini aniqlashga doir savol-javob o'tkaziladi.

to'rtinchi bosqich: o'quvchilar faoliyatini baholash.

“6-6” metodi – guruhning olti a'zosi 6 minutda masala yechimi bo'yicha alohida-alohida o'z fikrlarni va o'z variantlarini yozishadi, keyin guruhda tahlil qilinib, eng muhimi tanlab olinadi.

“Ijodiy qobiliyatni rivojlantirish” metodi. Ijodiy faoliyat-amaldagidan farq qiluvchi biror bir yangilik yaratishdir. Yangi bilim, uquv va malakalar ko'rinishida

ushbu subyekt uchun oldindan noma'lum bo'lgan yangilik yaratish borasidagi ijodiy faoliyat.

Mazmun: Kichik guruhlarda "Inson hayotida tarix, til va adabiyotning ahamiyati" mavzusini amaliy o'zlashtirish, kundalik faoliyatda qo'llashga doir o'quv topshirig'i asosida turli bosqichlarda matn yaratish va taqdimot qilish.

Maqsad: o'quvchilarning ijodiy fikrlashini faollashtirish, muammolarni hal qilish malakasini shakllantirish, masala yechimini ongli ravishda izlash qobiliyatini rivojlantirish. Aloqadorlikni anglashga o'rgatish.

Loyihalash – metodni ikki bosqich asosida qurish:

1. Dastlab loyihani fikran yuzaga keltirish, uning rejasi va bajarish bosqichlarini tayyorlash.

2. Loyihani amalga oshirish:

- axborot bilan ishlash: matn yaratish uchun turli axborotlarni izlash, saralash, zamonaviy axborot, qiziqarli voqea, mazmunli fikr-mulohazalarni umumlashtirish;

- qayta ishlash: muammoni bir ko'rinishdan boshqa ko'rinishga o'tkazish. Bunda muhokama natijasida eng qiziqarli va sermazmun deb topilgan matn muhokama qilinadi va tanlanadi;

- ijodiy faoliyatni rivojlantirish: mavjud bo'lgan bir necha matnlar asosida yangi ma'lumotlarni izlash. Bunda matnni bir ko'rinishdan boshqasiga o'tkazish, hikoya qilish, zamonaviy va yangi so'zlardan foydalanish rejasi tuziladi va vazifalar taqsimlab olinadi;

- ijodiy masalalarni guruhda yechish: kichik guruhda tuzilgan matnni tahlil qilish, kundalik faoliyatda ro'y bergan voqealar bilan boyitish, bo'lajak mutaxassis sifatida kelajakdagi ish faoliyati bilan bog'lash, tanlagan kasbi bo'yicha atamalar bilan boyitish, oila a'zolari, do'stlari va ularga bo'lgan munosabatini aks ettirish va hokazolar.

- ijodiy faoliyatni guruhiy baholash: o'quvchilar tomonidan guruh ishini mustaqil baholash va qiyosiy tahlili, o'quvchilarning o'zini o'zi baholashi[].

NATIJA

Metodni qo'llash natijasida o'quvchilarda rivojlanadigan kompetensiyaning mazmuni: o'quvchilarda o'rganganlarini kundalik faoliyatda qo'llash, tarix, ona tili va adabiyot fanlariga doir aloqadorlikni aniqlashga doir ko'nikma va malakalarni shakllantirishda ijodiy muhitni vujudga keltirish, tarix fanini o'qitish va jarayonni boshqarishga ijodiy yondashuvning shakllanishi.

"Bosqichma-bosqich" metodi.

Maqsad: bu metodda o'quv jarayoni aniq maqsadga yo'naltirilgan faoliyatni tashkil etish asosida amalga oshiriladi.

O‘qitish bosqichlari:

- bajarish usuli ko‘rsatilmagan holda, aniq faoliyat namunasi beriladi;
- faoliyatni to‘g‘ri bajarish yuzasidan to‘liq va mukammal ko‘rsatma beriladi;
- muayyan mavzuga doir aniq topshiriq beriladi:

Ma‘lum vaqt oralig‘ida guruhning har bir a‘zosi tomonidan tug‘ilgan g‘oyalari yozib boriladi va ular guruhda tahlil qilinib, bitta o‘rtacha fikrga kelinadi.

Natija. Metodni qo‘llash natijasida o‘quvchilarda rivojlanadigan kompetensiyaning mazmuni: o‘quvchilar tizimli va mantiqiy ketma-ketlikda fikr-mulohazalarini bildiradi va o‘z fikrlarini himoya qilishga o‘rganadi.

Xulosa shuki, 5-9-sinf o‘quvchilarida fanlararo aloqadorlikni anglash chuqur ilmiy jihatdan asoslangan bo‘lmog‘i uchun tarix, ona tili va adabiyot darslarida ongini va dunyoqarashini o‘stiruvchi yangilangan nazariy ma‘lumotlar bilan boyitish lozim. O‘quvchilarda fan asoslarini o‘zaro bog‘liqlikda tasavvur qilish ko‘nikmasini rivojlantiruvchi o‘quv topshiriqlari ishlab chiqish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Bezrukova, V. S. Integratsionnye protsessy v pedagogicheskoy teorii i praktike / V.S. Bezrukova. – Ekaterinburg, 1994. – 152 s.
2. Belkin, A.S. Kompetentnost. Professionalizm. Masterstvo / A.S. Belkin. – Ekaterinburg, 2004. – 188s.
3. Berulava, M.N. Teoreticheskie osnovy integratsii obrazovaniya / M.N. Berulava. – M.: Izd-vo Sovershenstvo, 1998. – 192 s. 28. Bespalko, V.P. Pedagogika i progressivnye texnologii obucheniya / V.P. Bespalko; In-t razvitiya prof. obrazovaniya. – M.: Izd-vo In-ta prof. obrazovaniya M-va obrazovaniya Rossii, 1995. – 336 s.
4. Danilyuk, A.YA. Metamorfozy i perspektivy integratsii v obrazovanii / A.YA. Danilyuk // Pedagogika. – 1998. – №2. – S.8..
5. Kosyanova, O.M. Integrativnyy podxod k formirovaniyu professionalnoy kommunikativnoy kompetentnosti studentov pravovyx spetsialnostey: avtoref. dis. ... dok. ped. nauk. / O.M. Kosyanova. – Moskva, 2008. – 46 s. 126.
6. <https://qomus.info/>
7. CHapaev, N. K. Pedagogicheskaya integratsiya: metodologiya, teoriya, texnologiya / N. K. CHapaev. – Ekaterinburg: Izd-vo Ros. gos. prof.-ped. un-ta; Kemerovo: Izd-vo Kemer. gos. prof.-ped. kolledja, 2005. – 325 s.
8. Larionova, I.A. Integrativnye tendensii v professionalnoy podgotovke spetsialistov sotsialnoy sfery: avtoref. dis. ... dok. ped. nauk: 13.00.08 / Irina Anatolevna Larionova. – M.: 2009. – 42s. 135
9. Primqul Qodirov YUlduzli tunlar. Roman. –Toshkent. 1996.304 b.
10. <https://e-tarix.uz/shaxslar/>